

1. The Oxford Dictionary of Phrase and Fable. (2006). 812 с.
2. Haroun Rahimi (2021) The Taliban, the Afghan state and the rule of law *Jazeera Media Network*. URL: <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/9/1/the-taliban-the-state-and-the-rule-of-law>.
3. Fitchett J. (2001) War Alters Caspian Equation. *International Herald Tribune*. October 30.
4. Стендіш Р. (2021) Як Китай підтримує надії «Талібану» на міжнародне визнання. Азаттика. URL : <https://ukr.azattyq.org/a/beijing-cautiously-backs-taliban-s-hopes-of-international-recognition-in-afghanistan/31481536.html>.
5. Карпачова А.В. (2003) Історія руху «Талібан» у системі міжнародних відносин. Вага. РУДН сер. «Міжнародні відносини». С. 94-101.
6. Ramani S. (2017) What's Behind Saudi Arabia's Turn Away From the Taliban? *The diplomat*. URL: <https://thediplomat.com/2017/09/whats-behind-saudi-arabias-turn-away-from-the-taliban>
7. Majidiyar A. (2017) Iranian Support for Taliban Alarms Afghan Officials. *Middle East Institute*. URL : <https://www.mei.edu/publications/iranian-support-taliban-alarms-afghan-officials>.
8. Івшина О. Кодекс поведінки студента. Що є основою ідеології талібів? Бі-бі-сі URL: <https://www.bbc.com/russian/features-58271537>.
9. Вальтер Я., Кропман В. (2021) Афганістан: як уряди різних країн світу відносяться до талібів. URL :<https://www.dw.com/ru/afganistan-kak-pravitelstva-raznyh-stran-mira-otnosjatsja-k-talibam/a-59285135>.
10. Коваль І. (2021) «Талібан» хоче дипломатичного визнання та грошей від Німеччини. URL: <https://p.dw.com/p/3zvbv>.

Вікторія ОХРИМЕНКО

студентка бакалаврату, координатор
юридичного клубу «Правова позиція»

Науковий керівник:

Віктор МУШЕНОК

професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
керівник юридичного клубу
«Правова позиція» Державного
торговельно-економічного університету
(м. Київ, Україна),
доктор юридичних наук, професор

**ОБОВ'ЯЗОК УТРИМАННЯ ДІТЕЙ ОСОБАМИ,
ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ**

Морально гостре питання позбавлення батьківських прав, на жаль, є поширеним в Україні. Слід звернути увагу, що проблема позбавлення батьківських прав є складною не тільки з юридичної, а з психологічної точки

зору. Велика кількість дітей виховується в дитячих будинках без опіки та моральної підтримки батька та матері, що є необхідним для кожної дитини.

Стаття 11 Закону України «Про охорону дитинства» передбачає, що сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків. Батько і мати мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини [1]. Якщо брати до уваги цей закон, то він регламентує та визначає «охорону дитинства, як пріоритет для нації».

Метою зазначеного вище Закону є забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні інтересів дитини.

Окрім Закону України «Про охорону дитинства», інше законодавство України про захист дитини ґрунтується на Конституції України, звичайно Сімейному кодексі України (далі – СКУ), Декларації ООН про права дитини (1959 р.), Конвенції ООН про права дитини (1989 р.), міжнародних договорах, що ратифіковані Верховною Радою України, а також інших нормативно-правових актах [2].

Позбавлення батьківських прав це крайня міра правового характеру, яка застосовується до батьків, що не забезпечують належне виховання та і моральний стан своїх дітей і може застосовуватись тільки за рішенням суду. Якщо слідувати українському законодавству з питань сімейно-правового регулювання, а саме п. 3 статті 155 СКУ, відмова батьків від дитини є неправомірною та суперечить моральним засадам суспільства [3].

Зазначимо, що п. 1, ч. 1 статті 164 СКУ регламентує підстави для позбавлення батьківських прав [3]. Проте Ольга Оніщук у своїй науковій роботі вважає за доцільне підтримати позицію науковців щодо необхідності розширення переліку підстав для позбавлення батьківських прав за рахунок включення до ст. 164 СК України п. 7 такої підстави, як систематичне або таке, що спричиняє чи може спричинити для дитини тяжкі наслідки, зловживання батьківськими правами. Водночас зловживання батьківськими правами як крайня міра сімейно-правової відповідальності потребує окремого належного доктринального дослідження [4, с. 184].

Законодавство України подбало про правові наслідки для батьків, що були позбавлені батьківських прав. Тому, згідно ч. 1 статті 166 СКУ: особа, позбавлена батьківських прав: 1) втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання; 2) перестає бути законним представником дитини; 3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми; 4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником; 5) не може одержати в майбутньому тих

майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання віддитини, право на пенсію та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування); б) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною [3].

Особи, яких суд позбавив батьківських прав, рішуче впевнені, що вони позбулись обов'язку утримувати дитину та сплачувати аліменти на неї. Це твердження є помилковим, згідно ч. 2 статті 166 СКУ: Особа, позбавлена батьківських прав, не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини [3]. Прикладом для цього твердження може стати рішення Новоукраїнського районного суду Кіровоградської області. Отже, позивачка звернулася до суду із заявою про те, що з 2014 року відповідач проживає окремо, ухиляється від належного виконання свого батьківського обов'язку, а саме – із сином не спілкується, зовсім не цікавиться життям та розвитком дитини, не забезпечує його матеріально, контакту не шукає, не бере участі у її вихованні. Тому на цій та інших підставах, суд ухвалив рішення про позбавлення батьківських прав та стягнення аліментів з відповідача, а саме 1/4 частину всіх видів його заробітку (доходу) [5].

Зазначимо, що п. 3 статті 193 СКУ визначає, що за рішенням суду аліменти можуть перераховуватися на особистий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України [3]. Посилаючись на цю статтю, можна зробити висновок, що держава, у будь-якому випадку, не залишить дитину на призволяще, а буде стягувати аліменти з батьків позбавлених батьківських прав і не звільнить їх від цього обов'язку, як зазначає СКУ, по досягненню дитиною 18 років, тому що за стаття 180 СКУ, «батьки зобов'язані утримувати дитину по досягненню нею повноліття». Згідно статті 185 СКУ, батьки зобов'язані приймати участь у додаткових витратах на свою дитину, якщо це обумовлено розвитком її здібностей, хворобою тощо. [3].

Сімейні правовідносини можуть регулюватись Цивільним кодексом України (надалі – ЦКУ), а саме стаття 1183 передбачає, що батьки зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану дитиною, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав, протягом трьох років після позбавлення їх батьківських прав, якщо вони не доведуть, що ця шкода не є наслідком невиконання ними своїх батьківських обов'язків [6].

Позов про стягнення аліментів може бути заявлений: а) матір'ю або батьком; б) усиновлювачем; в) опікуном чи піклувальником; г) патронатним вихователем; д) самою дитиною по досягненні нею 14-річного віку. Зазвичай аліменти стягуються в добровільному порядку з обох батьків, але якщо батьки не виконують цього зобов'язання, тоді застосовується примус, тому що за статтею 164 Кримінального Кодексу України за злісне ухилення від сплати аліментів передбачена кримінальна відповідальність [7].

Отже, процедура позбавлення батьківських прав за статтею 166 СКУ, не звільняє особу від обов'язку щодо утримання дитини. Відтак, позов буде

пред'явлений родичем або іншою особою, що здійснює функції опікуна чи піклувальника (частини 4, 5 ст. 167, ч. 2 ст. 247, ч. 1 ст. 249 СКУ). Подальша доля дитини, яка зовсім залишається без батьківської уваги, а саме її влаштування, регламентується статтею 167 СКУ, де описано можливість проживання разом із тим із батьків, хто позбавлений батьківських прав, його виселення, передача другому з батьків або родичам (баба та дід, повнолітні брати та сестри, інші родичі дитини, мачуха, вітчим) за їх заявою. Проте якщо родичів не знайшлося, то дитина передається на опікування органу опіки та піклування. [3].

Отже, після дослідження питання обов'язку батьків, після позбавлення їхніх прав, ми можемо впевнено сказати, що, згідно з принципом верховенства права і в свою чергу із законодавством України та за морально-етичних упереджень, найголовнішим обов'язком батьків є максимальне сприяння формуванню дитини як особистості, її всебічного розвитку та забезпечення необхідним. Права дітей та обов'язки батьків закріплені не тільки у багатьох законодавчих актах України, а й в міжнародних. Усі вони одноставно стверджують, що ці права закріплюються за всіма дітьми без винятку. Неупереджений захист інтересів дітей – це обов'язок, що торкається будь-кого, хто має відношення до маленького громадянина країни. У разі невиконання батьками їх основних вищезазначених функцій, застосовується санкція – позбавлення батьківських прав, що може бути застосованою лише у судовому порядку. Підставами до позбавлення батьківства є чітко визначені у пунктах законодавства, які є прямим порушенням прав дитини, що є неприпустимим. Батьки, які є позбавленими своїх прав на дитину, повинні бути готовими до правових наслідків. Після даного судового процесу дитина далі продовжує бути під опікою держави та закону, що в свою чергу гарантують їй аліменти згідно законодавства.

---

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. №2402- I I I [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/ed20210317#Text>

2. Романко К. М. Питання правової регламентації позбавлення батьківських прав як крайньої міри відповідальності батьків / К. М. Романко, М. В. Менджул // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2015. – Вип. 32(2). – С. 58-61. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_32\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_32(2)_15).

3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

4. Оніщук О. (2020). Позбавлення батьківських прав як міра сімейно-правової відповідальності. *Evropský politický a právní diskurs*, 2020, svazek 7, vydání. 4 С. 179–184.

5. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/>

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>